R A D A
GMINY DYDNIA
woj. podkarpackie

UCHWAŁA NR II/11/2018
RADY GMINY DYDNIA
z dnia 29 listopada 2018 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Dydnia na lata 2019-2024

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym(t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 994 z póź.zm.), w związku z art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 poz. 1390) uchwala się, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Dydnia na lata 2019-2024 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Dydnia.

§ 3

Traci moc uchwała Nr V/33/2015 z dnia 26 marca 2015 roku w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2015-2020.

§ 4

Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2019 roku.

PRZEWODNICZĄCY
Rady Gminy
mgr Piotr Szul

R A D A
GMINY DYDNIA
woj. podkarpackie

Załącznik do Uchwały Nr II/11/2018
Rady Gminy Dydnia
z dnia 29 listopada 2018r.

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Dydnia na lata 2019-2024

SPIS TREŚCI

I. WPROWADZENIE

II. DIAGNOZA ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE W GMINIE DYDNIA

III. CELE PROGRAMU

IV. ZAŁOŻENIA PROGRAMU

V. ADRESACI PROGRAMU

VI. CZYNNIKI GWARANTUJĄCE WŁAŚCIWĄ REALIZACJĘ PROGRAMU

VII. ZAGROŻENIA W REALIZACJI ZADAŃ

VIII. REALIZACJE CELÓW PROGRAMU

IX. REALIZATORZY PROGRAMU

X. TERMIN REALIZACJI

XI. FINANSOWANIE PROGRAMU

XII. MONITOROWANIE, SPRAWOZDAWCZOŚĆ ORAZ HARMONOGRAM PROGRAMU

I. WPROWADZENIE

Uchwalenie Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Dydnia przez Radę Gminy, to zadanie wynikające z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Celem strategicznym programu jest przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, ochrona ofiar przemocy w rodzinie oraz zwiększanie dostępności i skuteczności profesjonalnej pomocy. Program określa szczegółowe zadania do realizowania, ukierunkowane na: rozwój systemu przeciwdziałania przemocy oraz współpracy międzyinstytucjonalnej, zapewnienie dostępności pomocy osobom i rodzinom z problemem przemocy domowej, kształtowanie świadomości społecznej w zakresie zjawiska przemocy w rodzinie.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie określa dla samorządu gminnego następujące zadania:

1) opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
2) prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działanie edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie;
3) zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia;
4) tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Dydnia ma charakter długofalowy. Działania obejmują lata 2019- 2024. W miarę potrzeb i sytuacji społecznych może ulegać zmianom i udoskonaleniom.

Program będzie realizowany w oparciu o następujące akty prawne:

- ustawę z dnia 29 lipca 2005 r o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tj. Dz. U. z 2015 roku, poz. 1390),
- ustawa z dnia 12 marca z 2004 r o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2017 roku, poz. 1769 z poźn. zm.),
- ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2016 roku, poz. 487 z póź.zm.),

- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy* (j.t. Dz. U. z 2017r. poz. 682 z późn. zm.),
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011r. w sprawie procedury „Niebieskiej Karty" oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta" (Dz. U. z 2011r. Nr 209, poz. 1245),
- Uchwała Nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020 (M.P. poz. 445),
- Uchwała Nr XLV /927/14 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 22 kwietnia 2014r. w sprawie uchwalenia „Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014 – 2020".

Program jest spójny z Programami:

- Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy.
- Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dydnia na lata 2016-2025.
- Gminnym Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Dydnia na rok 2018.

Podstawowym dokumentem regulującym działania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, która pojęcie przemocy definiuje jako jednorazowe lub powtarzające się umyślne działania naruszające prawo lub dobra osobiste osób najbliższych, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, naruszające jej godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym. Definicja przemocy zawiera cztery podstawowe kryteria, na podstawie których, najczęściej rozpoznaje się przemoc w rodzinie są to:

- ***Intencjonalność*** — jest zamierzonym działaniem ukierunkowanym na ofiarę i ma na celu kontrolowanie jej i podporządkowanie; zmierza do osiągnięcia jakiegoś celu,
- ***Dysproporcja sił*** — brak równowagi sił w rodzinie - jedna osoba jest zdecydowanie silniejsza od pozostałych osób i mając tego świadomość wykorzystuje swoją przewagę;

- ***Naruszanie godności i praw*** — osoba stosująca przemoc narusza godność innych osób, poprzez np. poniżanie, wyśmiewanie, ośmieszanie,
- ***Powodowanie cierpienia i szkód*** — sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody doświadczenie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara ma mniejszą zdolność do samoobrony.

Wyróżnia się następujące rodzaje przemocy:

- ***Przemoc fizyczna*** — każde agresywne zachowanie skierowane przeciwko ciału ofiary, mogące prowadzić do bólu oraz fizycznych obrażeń (m.in. popychanie, obezwładnienia, szarpanie, policzkowanie, uderzanie pięścią, kopanie, duszenie, rzucanie przedmiotami, użycie brani).
- ***Przemoc psychiczna*** — agresywne zachowania, które mają na ogół charakter poniżający lub budzący poczucie zagrożenia i wywołują emocjonalny ból i cierpienie (m.in. wyśmiewanie, wyzywanie, krytyka, groźby, kontrolowanie i ograniczenie kontaktu z innymi osobami).

•***Przemoc ekonomiczna*** — uniemożliwianie dostępu do rodzinnych dostępów finansowych, okradanie, zaciąganie kredytów i zmuszanie do zaciągania pożyczek wbrew woli współmałżonka (m. in. odbieranie zarabianych pieniędzy, niezaspokajanie materialnych potrzeb rodziny, uniemożliwianie podjęcia pracy).

•***Przemoc seksualna*** - wymuszanie pożycia seksualnego lub nieakceptowanych i niechcianych praktyk seksualnych. Przemoc seksualna jest często przez ofiary molestowania ukrywana, co w znacznym stopniu utrudnia im udzielanie pomocy.

•***Zaniedbania*** - ciągłe niezaspokajanie podstawowych potrzeb fizycznych i emocjonalnych.

Rodzaje przemocy: fizyczna, psychiczna, ekonomiczna i seksualna mogą się przenikać, ale każda może też występować osobno. Osoby dotknięte przemocą w rodzinie często doświadczają kilku jej form jednocześnie, przemoc w rodzinie najczęściej nie jest jednorazowym zdarzeniem. Zazwyczaj, jeżeli ktoś raz dopuścił się przemocy wobec bliskich osób, może zastosować ją po raz kolejny. Osoby zajmujące się zawodowo przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie obserwują, że przemoc kształtuje się w oparciu o charakterystyczny schemat, który określa się mianem cyklu przemocy.

FAZA NARASTANIA NAPIĘCIA - z różnych przyczyn zaczyna narastać napięcie. Wszyscy domownicy wyczuwają, że zaczyna dziać się coś złego. Przyczynami napięcia są często błahostki, drobne nieporozumienia. Pojawia się agresja.

II FAZA OSTREJ PRZEMOCY - następuje eksplozja uczuć. W którymś momencie agresja

przemija, czasem pod wpływem wyrzutów sumienia, ponieważ sprawca w jakiś sposób rejestruje, co się stało. W fazie tej, najczęściej ofiary decydują się wzywać pomocy, złożyć zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa.

III FAZA MIESIĄCA MIODOWEGO - sprawca zachowuje się wobec ofiary jak w okresie narzeczeństwa. Jest to faza skruchy i okazywania miłości, mężczyzna na nowo uwodzi ofiarę. Zaczyna dostrzegać co się wydarzyło, dlatego próbuje załagodzić sytuację, przeprasza, obiecuje poprawę, staje się miły i uczynny. Przekonuje ofiarę, że teraz będzie już inaczej, że nigdy już nie zachowa się podobnie. Ofiary wierzą w tą odmianę, wbrew zdrowemu rozsądkowi i powtarzających się aktów przemocy. Nawet, jeżeli w sytuacjach zagrożenia gotowe były uciec, zostają. Ulegają złudzeniu, że złe traktowanie już się nie powtórzy. W tym czasie ofiary zaczynają usprawiedliwiać zachowanie sprawcy, bronią go – biorąc winę na siebie, stają się dobrymi adwokatami sprawców. Gdy wcześniej złożyły w Prokuraturze lub na Policji zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa. Niestety, cykl przemocy zaczyna się na nowo. Sprawca nie wytrzymuje długo dobrej atmosfery, znów z rozmaitych powodów zaczyna narastać napięcie, dochodzi do fazy drugiej i trzeciej.

Na terenie gminy Dydnia przemoc występuje w rodzinach o różnym statusie społecznym, często łączy się z problemem nadużywania alkoholu, niewłaściwym wypełnianiem ról społecznych, zaburzeniami funkcji rodziny. Przyczyny stosowanie przemocy ulegają przeobrażeniu wraz ze zmianą statusu rodziny. Na przełomie ostatnich lat można zaobserwować zachwianie w obrębie struktury rodziny. Mające miejsce przemiany wpływają na wzrost skali stosowania przemocy w rodzinie, która coraz bardziej swym zasięgiem obejmuje zamknięty krąg rodziny.

W ostatnim okresie można zaobserwować, że coraz częściej dochodzi do ujawniania zjawisk przemocy domowej. Prowadzone dotychczas działania informacyjne - ogólnopolskie i lokalne - spowodowały zmianę w świadomości społecznej i z jednej strony –większą gotowość ofiar przemocy do ujawniania takich spraw, a z drugiej - wiążą się z większym profesjonalizmem przedstawicieli służb zobowiązanych do podejmowania interwencji i udzielania pomocy. Należy jednak zaznaczyć, że pomimo większej świadomości społecznej, tylko bardzo zdeterminowane ofiary przemocy decydują się na jej przerwanie i zgłoszenie tego faktu odpowiednim organom.

Intencją tego programu jest dążenie do integracji i aktywizacji specjalistów i instytucji w realizacji poszczególnych jego zadań w celu skuteczniejszej i kompleksowej pomocy ofiarom z jednoczesnym, pakietem działań, adresowanych do sprawców.

Problemu przemocy w rodzinie nie rozwiąże się w wyniku jednostronnie podjętych działań, np. tylko spotkań z psychologiem lub prawnikiem czy też odseparowaniem sprawcy przemocy od ofiar. Zapobieganie i zwalczanie przemocy w rodzinie powinno opierać się na:

- Interdyscyplinarności działań instytucji zajmujących się przeciwdziałanie i zapobieganiem zjawiskom przemocy w rodzinie
- Informowaniu społeczeństwa na temat zjawiska przemocy
- Profesjonalizmie osób pomagających
- Stałym podnoszeniu kwalifikacji pracowników realizujących działania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

II. DIAGNOZA ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE W GMINIE DYDNIA

Gmina Dydnia jest jedną z sześciu gmin wchodzących w skład powiatu brzozowskiego, w województwie podkarpackim. Położona jest na obszarze Pogórza Dynowskiego i Przemyskiego, w dolinie rzeki San. Jest to Gmina wiejska. Według danych ewidencji ludności Urzędu Gminy w Dydni liczba mieszkańców według stanu na dzień 31. XII. 2017 wynosi 8 162 w tym 4 541 kobiet oraz 3 621 mężczyzn.
Wiek ludności w Gminie Dydnia w roku 2017 szczegółowo prezentuje tabela poniżej.

Tabela nr 1 Wiek ludności w roku 2017 w Gminie Dydnia

WIEK	MĘŻCZYZN	KOBIET	OGÓŁEM
0-6	258	236	494
7-15	395	363	758
16-18	153	146	299
19-60	2 330	2 826	5 156
>60	485	970	1 455
OGÓŁEM	3 621	4 541	8 162

Źródło: dane opracowane na podstawie ewidencji ludności Urzędu Gminy Dydnia

Na podstawie danych liczbowych dotyczących struktury demograficznej mieszkańców Gminy Dydnia zawartych w tabeli nr 1 można stwierdzić, że 56 % stanowią kobiety, 44 % mężczyźni. Liczebność mężczyzn wraz z wiekiem ulega sukcesywnej tendencji spadkowej. Wobec powyższego można zauważyć, że w strukturze populacji mieszkańców dominują kobiety w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym, które stanowią zdecydowaną większość wśród mieszkańców Gminy Dydnia.

Do realizacji zadań własnych gminy w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie Wójt Gminy Dydnia Zarządzeniem Nr 454/2017 z dnia 13 czerwca 2017 roku powołał Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

W skład zespołu wchodzą przedstawiciele jednostki pomocy społecznej, ochrony zdrowia, policji, oświaty, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, służby kuratorskiej, organizacji pozarządowych.

Do zadań zespołu należy :

- diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie,
- inicjowanie interwencji w środowisku, w którym wystąpiła przemoc w rodzinie,
- rozpowszechnianie informacji w środowisku lokalnym o instytucjach i możliwościach udzielania pomocy osobą dotkniętym przemocą.

W celu właściwego zaplanowania koniecznych do podjęcia działań niezbędne było dokonanie analizy i diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie na terenie gminy Dydnia.

Diagnozę opracowano na podstawie:

1. Sprawozdań sporządzonych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dydni i przekazywanych do Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.
2. Danych Zespołu Interdyscyplinarnego w Dydni za lata 2015 – 2017.
3. Danych za lata 2015-2017 roku z Komendy Powiatowej w Policji w Brzozowie oraz z Posterunku Policji w Dydni, Referatu Ewidencji Ludności Urzędu Gminy w Dydnia.
4. Danych z Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Właściwe zdiagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie jest bardzo trudne. Przemoc domowa jest problemem złożonym, o którym trudno się rozmawia, a który jeszcze trudniej zbadać. Istniejące statystyki pozwalają oszacować jedynie przybliżoną skalę zjawiska na terenie Gminy Dydnia.

Oficjalne statystyki nie obejmują niezgłaszanych przypadków przemocy, a problematyka przemocy, często nadal jest traktowana jako sprawa wstydliwa, drażliwa, skrywana w czterech ścianach domu. Poniżej zaprezentowano diagnozę zjawiska przemocy w Gminie Dydnia. Z danych Posterunku Policji w Dydni wynika, iż od roku 2015 ogólna liczba interwencji oraz ilość interwencji domowych w powiecie brzozowskim maleje. Na terenie Gminy Dydnia liczba interwencji domowych wzrasta. W roku 2015 funkcjonariusze

policji przeprowadzili ogółem w powiecie 668 interwencji, natomiast w roku 2016 –812, w 2017 - 749. Jak obrazuje tabela poniżej można zauważyć, iż liczba interwencji na terenie Gminy w 2015 roku tj. 115, co stanowi 17 % . W 2016 roku interwencji domowych w powiecie odnotowano 812 natomiast na terenie gminy Dydnia 122 tj. 15 %, w 2017 roku w powiecie przeprowadzono 749 interwencji domowych, a w Gminie Dydnia 181 tj. 24 %. Wobec powyższego można stwierdzić, że odnotowano wzrost interwencji na terenie Gminy Dydnia, co wskazuje na wzrost świadomości społeczeństwa lokalnego oraz zaufania wobec instytucji. Szczegółowe dane przedstawia tabela 2.

Tabela nr 2. Liczba interwencji Policji w powiecie oraz gminie Dydnia.

ROK	2015	2016	2017
Ilość przeprowadzony przez Policję interwencji ogółem			
Powiat	624	617	519
Gmina Dydnia	86	78	83
w tym interwencje domowe			
Powiat	668	812	749
Gmina Dydnia	115	122	181
w tym interwencje, w których wdrożona została procedura "Niebieskie Karty"			
Powiat	100	99	111
Gmina Dydnia	12	21	18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Posterunku Policji w Dydnia

Zaprezentowane w tabeli nr 2 dane obrazują liczbę interwencji Policji w powiecie oraz Gminie Dydnia. Z zaprezentowanych danych wynika, że ilość przeprowadzonych przez Policję interwencji ogółem prezentuje tendencję spadkową na przełomie ostatnich lat. Wobec powyższego można stwierdzić, iż w skali powiatu maleje liczba interwencji domowych. Największy wzrost wskaźnika odnotowanego w roku 2016 (812 interwencji domowych). Tendencję spadkową można zaobserwować od roku 2015

(o 114 interwencji mniej) oraz w roku 2017 (o 63 interwencje mniej). Łącznie zanotowano spadek o 117 interwencji. Analizując liczbę interwencji, podczas których wdrożona została procedura „Niebieskie Karty" jednoznacznie wskazują na wzmożoną aktywność wzrostową w obszarze działań podejmowanych przez Policję wobec członków rodziny. Najwięcej „Niebieskich Kart" w powiecie zostało założonych w roku 2017, na terenie Gminy Dydnia w roku 2016. Jak wynika z powyższych danych w jednej rodzinie jest założona więcej niż jedna „Niebieska Karta".

Na przełomie ostatnich lat można zaobserwować, iż od 2015 roku następuje sukcesywny wzrost liczby formularzy. Działania Policji na przełomie 2015 – 2017 roku utrzymują stałą dynamikę przemian. Wobec powyższego można stwierdzić, że wzrasta liczba interwencji domowych.

Tabela 3 . Liczba założonych formularzy "Niebieska Karta - A" w latach 2015 - 2017 przez poszczególne instytucje.

Instytucja wszczynająca procedurę „Niebieskie Karty"	Liczba Niebieskich Kart przekazanych do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego		
	2015	2016	2017
Razem	15	13	20
Policja	14	12	20
OPS	1	1	-
Oświata	-	-	-
Służba zdrowia	-	-	-
GKRPA	-	-	-

Źródło : dane Zespołu Interdyscyplinarnego gminy Dydnia

Tabela nr 3 obrazuje liczbę sporządzonych formularzy „Niebieska Karta - A" w rodzinach, z terenu Gminy Dydnia. Z analizy danych Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Gminie Dydnia wynika, *iż na przełomie* 2015 -

2017 roku na terenie Gminy wszczęto łącznie 48 procedur „Niebieskie Karty". W roku 2015 sporządzonych zostało - 15 formularzy. W roku 2016 – wszczęto 13 procedur. Najwięcej formularzy „Niebieska Karta – A" przekazanych do przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego *zostało sporządzonych* w 2017 roku, tj 20 Kart. Powyższe dane obrazują tendencję wzrostową zjawiska przemocy domowej na przełomie ostatnich lat, w głównej mierze w roku 2017. Analizując powyższe dane można zaobserwować, że Policja jako instytucja nadrzędna dokonuje najczęściej inicjacji Procedury „Niebieskie Karty" w wyniku interwencji domowych w środowisku lokalnym. Jako kluczowa instytucja, która jako pierwsza otrzymuje zgłoszenia ma decydujący wpływ na zwalczanie negatywnych zjawisk występujących na terenie gminy w szczególności przemocy. Powyższe zestawienie obrazuje, iż liczba sporządzanych formularzy „Niebieska Karta – A" ulega wzrostowi. Wnioskować należy, że problem przemocy w rodzinie coraz częściej jest ujawniany i osoby pokrzywdzone decydują się na podjęcie działań zmierzających do jego rozwiązania. Mają na to wpływ kampanie społeczne, akcje medialne, informacje prasowe i telewizyjne zdecydowanie potępiające stosowanie przemocy ale też uświadamiające, że na przemoc w rodzinie nie należy się godzić, a reagować.

Do wszczęcia procedury zobligowani są przedstawiciele policji, pomocy społecznej, oświaty, ochrony zdrowia i komisji rozwiązywania problemów alkoholowych. W Gminie Dydnia procedurę interwencji wobec przemocy rodzinie poprzez sporządzenie formularza „Niebieska Karta -A" wszczyna głównie Policja oraz Ośrodek Pomocy Społecznej.

Pracę grup roboczych, które bezpośrednio pracują z osobami doznającymi przemocy jak i stosującymi przemoc oddaje poniższe zestawienie.

Tabela Nr 4. Liczba utworzonych grup roboczych, liczba posiedzeń grup roboczych / zespołu interdyscyplinarnego w latach 2015-2017.

ROK	2015	2016	2017
Liczba utworzonych grup roboczych	18	18	27
Liczba posiedzeń grup roboczych	70	78	79
Liczba posiedzeń Zespołu Interdyscyplinarnego	4	5	4

Źródło : dane Zespołu Interdyscyplinarnego gminy Dydnia

Dokonując analizy danych dotyczących liczby utworzonych grup roboczych oraz posiedzeń zespołu interdyscyplinarnego można zauważyć, że na przełomie ostatnich lat utrzymuje się wysoki wskaźnik działań podejmowanych w ramach grup roboczych. Następująca po sobie tendencja wzrostowa wskazuje na niepokojący wzrost ilości interwencji wymagających zintensyfikowanych , interdyscyplinarnych działań. Zjawisko przemocy ulega wzmożonemu uaktywnieniu, co obrazuje negatywne konsekwencje dla rodzin. Z kolei liczba posiedzeń grup roboczych względem liczby nowo utworzonych grup wskazuję na długofalowość przyjmowanych działań realizowanych w rodzinach. Złożoność problemu przemocy wymaga zastosowania metod pomocy, których wypełnianie jest osadzone w długoterminowych założeniach. Wobec powyższego na przełomie 2015 – 2017 roku zaobserwowano wzrost intensywności działań w obrębie grup roboczych. Liczba posiedzeń Zespołu Interdyscyplinarnego utrzymuje się na stałym poziomie.

Tabela Nr 5. Liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty" w latach 2014-2016.

Wyszczególnienie	2015	2016	2017
Liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty" w danym roku	19	18	19
Liczba osób w rodzinie objętych procedurą „Niebieskie Karty" w danym roku	81	66	77
w tym: kobiety	23	21	26
mężczyźni	29	25	33
dzieci	29	20	18
Liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie	61	44	53
w tym: kobiety	22	19	23
mężczyźni	11	6	12
dzieci	28	19	18
Na podstawie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie. Liczba dzieci odebranych	-	-	2

Źródło: dane Zespołu Interdyscyplinarnego gminy Dydnia

Jak wynika z danych liczbowych Zespołu Interdyscyplinarnego, procedurą „Niebieskie Karty" na przełomie lat 2015 - 2017 objętych było 56 rodziny. Liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty" wynosi 224 osoby, z czego 153 osoby (68 %) zostało zakwalifikowanych jako ofiary przemocy. Wśród osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie przeważają kobiety i osoby małoletnie (zwykle jako świadkowie). W analizowanym okresie należy zwrócić uwagę, że występują przypadki odebrania dziecka z rodziny w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z prowadzoną procedurą „Niebieskie Karty". Wobec powyższego można zaobserwować, iż rok 2017 stanowi swoisty przełom w działaniach skierowanych wobec rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty". Na przestrzeni 2015 i 2017 roku widać znaczącą rolę mężczyzny jako sprawcy w rozwoju zjawiska przemocy. Jednak można zaobserwować również wzrost działań kobiet pod względem stosowania przemocy nad członkami rodziny.

Dane szczegółowo przedstawia tabela nr 6.

Tabela Nr 6 Liczba zakończonych procedur Niebieskie Karty w latach 2015-2017

ROK	2015	2016	2017
Liczba zakończonych procedur Niebieskie Karty	**13**	**12**	**19**
w tym z powodu			
ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy	**13**	**11**	**18**
rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowanych działań	-	**1**	**1**

Źródło: dane Zespołu Interdyscyplinarnego gminy Dydnia

Na podstawie zawartych informacji w tabeli nr 6 zostały przedstawione przyczyny dotyczące zakończenia procedur Niebieskie Karty. Ogółem w latach 2015-2017 zostały zakończone 44 procedury Niebieskie Karty w tym 42 z powodu ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy. Kolejny powód zakończenia działań

obejmował rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowanych działań – 2 procedury. Najwięcej procedur zostało zakończonych w 2017 roku, najmniej w 2016 roku. Wobec powyższego można zauważyć, iż działania skierowane na przeciwdziałanie przemocy w rodzinie przyczyniają się do poprawy sytuacji w rodzinach. Niemniej jednak wciąż utrzymuje się wzrost wskaźnika w zakresie podejmowanych działań, mających na celu zwalczanie negatywnych oddziaływań przemocy.

Tabela Nr 7. Liczba oraz podmioty występującego z wnioskiem o wszczęcie postępowania wobec osób, co do których istnieje podejrzenie nadużywania alkoholu.

Podmiot występujący z wnioskiem o wszczęcie postępowania wobec osób, co do których istnieje podejrzenie nadużywania alkoholu	Liczba wniosków o wszczęcie postępowania wobec osób, co do których istnieje podejrzenie nadużywania alkoholu		
	2015	2016	2017
Zespół Interdyscyplinarny	2	0	0
Policja	12	8	16
OPS	2	1	3
Osoby z najbliższego otoczenia lub członkowie rodziny	4	3	11
Razem	20	12	30

Źródło : dane Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Jak wynika z powyższych danych liczba wniosków kierowanych do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych o wszczęcie postępowania wobec osób, co do których istnieje podejrzenie, że nadużywają alkoholu z roku na rok wzrasta. Coraz częściej osobami decydującymi się na złożenie wniosku o objęcie członka rodziny leczeniem odwykowym jest osoba z ich najbliższego otoczenia. Wzrost liczby członków rodzin zwracających się po wsparcie ze strony instytucji wskazuje na zwiększenie się świadomości społecznej odnośnie problemów przemocy i uzależnień w rodzinie. Ponad połowa wszczętych procedur zostaje uruchomiona na podstawie zgłoszeń funkcjonariuszy Policji. Ogółem Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w okresie od 2015 – do 2017 roku złożył 6 wniosków o wszczęcie postępowania wobec osób, co do których istnieje podejrzenie, że nadużywają

alkoholu. Ośrodek Pomocy Społecznej zanotował wzrost działań zmierzających do zapobiegania rozwoju negatywnego zjawiska jakim jest alkoholizm. Najmniejszy odsetek działań dotyczących złożenia wniosku do GKRPA został zanotowany przez Zespół Interdyscyplinarny w Dydni.

Realizacja zadań postawionych przed pomocą społeczną na poziomie społeczności lokalnej, jak i na poziomie rodziny i jednostki mieści ze sobą konieczność wypracowania różnych form pomocy, jednocześnie wymaga systemowego i profesjonalnego diagnozowania sytuacji związanej ze stosowaniem przemocy w rodzinie w skali gminy. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Gminy Dydnia dokonana została w oparciu o dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dydni oraz na podstawie danych uzyskanych z Posterunku Policji w Dydni.

Biorąc pod uwagę stałe kształtowanie się i profesjonalizację działań w obszarze przeciwdziałania przemocy rodzinie, w diagnozie wykorzystano dane w/w instytucji z lat 2015-2017.

Reasumując zawarte powyżej informacje można wysunąć następujące wnioski:

1. Osoby krzywdzone coraz częściej ujawniają fakt przemocy domowej oraz zgłaszają się po pomoc.
2. Mniejsza tendencja społeczna zjawiska przemocy.
3. Wzrost wskaźnika wykrywalności przypadków przemocy.
4. Wzrost interwencji Policji oraz liczby „Niebieskich Kart".
5. Kluczowa rola służby zdrowia w walce z zjawiskiem przemocy, bezpośredni kontakt z ofiarami przemocy.
6. Policja oraz pracownicy socjalni zakładają najwięcej „Niebieskich Kart".
7. Niepokojącymi sygnałami wiąże się wzrost interwencji w zakresie agresji domowej.
8. Statystyki Policyjne wskazują, że liczba interwencji domowych od 2015 roku w stosunku do 2017 wzrosła o 59.
9. Tendencja wzrostowa związana jest z ujawnieniem przypadków przemocy, które dotychczas były ukrywane w domowym zaciszu.

Wynikać to może z faktu, iż w dalszym ciągu przemoc w rodzinie stanowi temat tabu i powód do wstydu.

III. Celem Programu jest:

1. Zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie na terenie gminy Dydnia,

2. Zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.
3. Zwiększenie pomocy i ochrony ofiar przemocy w rodzinie.
4. Podnoszenie świadomości społecznej i wrażliwości na zjawiska związane z przemocą w rodzinie.
5. Podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w celu poprawy współpracy i skuteczności podejmowanych działań.

Cele ogólne będą realizowane przez:

1. Budowanie lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy.
2. Diagnozowanie zjawiska przemocy na terenie gminy Dydnia.
3. Podnoszenie kompetencji służb i instytucji w zakresie przemocy w rodzinie.
4. Udzielanie pomocy ofiarom przemocy w rodzinie.
5. Oddziaływanie na sprawców przemocy w rodzinie.

IV. ZAŁOŻENIA PROGRAMU

Realizacja celów Programu zakłada:

1. Uwrażliwienie społeczności lokalnej na problem przemocy w rodzinie.
2. Promowanie modelu rodziny wolnego od przemocy.
3. Edukację dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie przemocy w rodzinie.
4. Działania interdyscyplinarne w zakresie przeciwdziałania przemocy.

V. ADRESACI PROGRAMU

Program przeznaczony jest dla mieszkańców gminy Dydnia, głównie skierowany jest do:

1. Ofiar przemocy w rodzinie: dzieci, współmałżonków lub partnerów w związkach nieformalnych, osób starszych, osób niepełnosprawnych, sprawców przemocy.
2. Przedstawicieli instytucji i służb pracujących z osobami i rodzinami zagrożonymi bądź dotkniętymi przemocą.
3. Społeczności lokalnej.

VI .CZYNNIKI GWARANTUJĄCE WŁAŚCIWĄ REALIZACJĘ PROGRAMU

- poparcie działań i współpraca z samorządem gminnym,
- dobra znajomość środowiska przez pracowników socjalnych,
- dobra współpraca służb i instytucji na terenie gminy oraz poza nią,
- otwartość i chęć współpracy specjalistów,
- silne więzi rodzinne,
- chęć zmiany i wyjścia z kryzysu.

VII. ZAGROŻENIA W REALIZACJI ZADAŃ:

- stereotypy panujące w środowisku na temat przemocy w rodzinie,
- bezradność rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych,
- brak współpracy rodziny w zakresie przezwyciężania kryzysów,
- problem uzależnienia od alkoholu w rodzinach,
- ubóstwo,
- brak lub zbyt mała współpraca interdyscyplinarna,
- brak motywacji ekonomicznej dla członków zespołu interdyscyplinarnego.

VIII. REALIZACJA CELÓW PROGRAMU

Cel 1: Zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie na terenie gminy Dydnia

Zadania:

1.Współpraca podmiotów w ramach Zespołu Interdyscyplinarnego Działania:

- Diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie.
- Opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach.
- Rozpowszechnianie informacji o instytucjach oraz możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym.
- Monitorowanie sytuacji rodzin dotkniętych przemocą.
- Dokumentowanie działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz efektów tych działań.
- Podejmowanie działań prewencyjnych w środowiskach zagrożonych przemocą.
- Inicjowanie interwencji w środowiskach dotkniętych przemocą.

Cel 2: Zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie

Zadanie :

1. Współpraca podmiotów wskazanych w Programie na rzecz zwiększenia skuteczności działań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Działania:

- Izolowanie sprawców od ofiar.
- Ochrona przed dalszym krzywdzeniem przez sprawcę
- Udzielanie informacji oraz mobilizowanie sprawców przemocy do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych.
- Przeprowadzanie rozmów z osobami nadużywającymi alkoholu, stosującymi przemoc.
- Informowanie sprawców o konsekwencjach prawnych stosowania przemocy w rodzinie.

Cel 3: Zwiększenie pomocy i ochrony ofiar przemocy w rodzinie

Zadanie :

1. Zapewnienie wparcia instytucjonalnego ofiarom przemocy.

Działania:

- Prowadzenie pracy socjalnej.
- Kierowanie do specjalistycznych placówek niosących pomoc ofiarom przemocy.
- Edukowanie Ofiar w zakresie przysługujących im praw.
- Skierowanie osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, do placówki dla ofiar przemocy w rodzinie, w szczególności do specjalistycznego ośrodka wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

2. **Prowadzenie działań interwencyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy**
   - Podejmowanie działań interwencyjnych w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty",
   - Przekazywanie informacji o podejmowanych działaniach przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego.

Bm

Cel 4. Podnoszenie świadomości społecznej i wrażliwości na zjawiska związane z przemocą w rodzinie

Zadania :

1. Edukacja społeczeństwa w zakresie problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Działania:

- Podnoszenie wiedzy w społeczności lokalnej w zakresie problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie poprzez zamieszczanie informacji na stronie internetowej, rozpowszechnianie ulotek, materiałów edukacyjno- informacyjnych w tym o instytucjach udzielających pomocy w sytuacjach doświadczania przemocy w rodzinie, udział w imprezach integracyjnych, kulturalnych itp.
- Prowadzenie wśród dzieci i młodzieży profilaktyki w zakresie agresji i przemocy m.in. poprzez organizację zajęć, organizowanie konkursów np. plastycznych.
- Organizowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży
- Współuczestnictwo w kampaniach prowadzonych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wzbudzanie postaw obywatelskich.

Cel 5. Podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w celu poprawy współpracy i skuteczności podejmowanych działań

Zadania :

1. Doskonalenie grup zawodowych zaangażowanych w problematykę przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Działania :

- Uczestnictwo w szkoleniach, doradztwie, warsztatach, konferencjach przedstawicieli służb podejmujących działania na rzecz rodzin uwikłanych w przemoc.
- Organizowanie spotkań mających na celu wymianę doświadczeń między pracownikami różnych instytucji wchodzących w skład Zespołu Interdyscyplinarnego.

IX. REALIZATORZY PROGRAMU

Podmioty działające na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie:

1. Ośrodek Pomocy Społecznej.
2. Komenda Powiatowa Policji /Posterunek Policji.

3. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
4. Placówki oświatowe.
5. Służba zdrowia.
6. Kuratorzy społeczni i zawodowi.
7. Organizacje pozarządowe.

X. TERMIN REALIZACJI

Od 1 stycznia 2019 do 31 grudnia 2024r.

XI. FINANSOWANIE PROGRAMU

Źródłem finansowania zadań Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Dydnia na lata 2019 - 2024 będą środki finansowe pochodzące z budżetu gminy, dotacje celowe oraz środki pozabudżetowe pozyskiwane z innych źródeł.

XII. MONITOROWANIE, SPRAWOZDAWCZOŚĆ ORAZ HARMONOGRAM PROGRAMU

Monitorowanie i sprawozdawczość

Monitorowanie programu będzie prowadził Zespół Interdyscyplinarny przy współpracy z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Dydni, który zapewnia dla Zespołu obsługę administracyjno – biurową.

Monitorowanie programu odbywać się będzie na podstawie informacji od jednostek uczestniczących w jego realizacji przekazywanych do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego.

Na podstawie zebranych informacji Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej będzie sporządzał sprawozdanie dotyczące realizacji zadań zawartych w programie do dnia 31 stycznia każdego roku.

Harmonogram działania Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Dydnia na lata 2019 – 2024.

Lp.	Zadania	Działania	Termin Realizacji	Realizatorzy
CEL 1: Zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie na terenie gminy Dydnia				
1.	Współpraca podmiotów w ramach Zespołu Interdyscyplinarnego	1. Diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie.	2019-2024	OPS, Zespół Interdyscyplinarny, Policja, szkoły, GKRPA
		2. Opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach.	2019-2024	szkoły, OPS, GKRPA, Policja, służba zdrowia, Zespół Interdyscyplinarny
		3. Rozpowszechnianie informacji o instytucjach oraz możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym.	2019-2024	szkoły, OPS, GKRPA, Policja, służba zdrowia, Zespół Interdyscyplinarny
		4.Monitorowanie sytuacji rodzin dotkniętych przemocą.	2019-2024	OPS, Policja, Zespół Interdyscyplinarny, szkoły, kuratorzy sądowi
		5.Dokumentowanie działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz efektów tych działań.	2019-2024	OPS, GKRPA, Policja, Zespół Interdyscyplinarny
		6.Podejmowanie działań prewencyjnych w środowiskach zagrożonych przemocą.	2019-2024	OPS, GKRPA, Policja, służba zdrowia, Zespół Interdyscyplinarny
		7. Inicjowanie interwencji w środowiskach dotkniętych przemocą.	2019-2024	OPS, GKRPA, Policja, służba zdrowia, Zespół Interdyscyplinarny

Lp.	Zadania	Działania	Termin Realizacji	Realizatorzy
CEL 2 : Zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie				
1.	Współpraca podmiotów wskazanych w Programie na rzecz zwiększenia skuteczności działań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.	1. Izolowanie sprawców od ofiar.	2019-2024	Policja
		2. Ochrona przed dalszym krzywdzeniem przez sprawcę.	2019-2024	Policja, Zespół Interdyscyplinarny, OPS,
		3.Udzielanie informacji oraz motywowanie sprawców przemocy do udziału w programach korekcyjno -edukacyjnych..	2019-2024	OPS, Policja, Zespół Interdyscyplinarny
		4.Przeprowadzanie rozmów z osobami nadużywającymi alkoholu, stosującymi przemoc.	2019-2024	OPS, GKRPA, Policja, Zespół Interdyscyplinarny
		5. Informowanie sprawców o konsekwencjach prawnych stosowania przemocy w rodzinie m.in. poprzez materiały informacyjne.	2019-2024	OPS, GKRPA, Policja, Zespół Interdyscyplinarny

Lp.	Zadania	Działania	Termin Realizacji	Realizatorzy
CEL 3 : Zwiększenie pomocy i ochrony ofiar przemocy w rodzinie				
1.	Zapewnienie wparcia instytucjonalnego ofiarom przemocy .	1. Prowadzenie pracy socjalnej .	2019-2024	OPS
		2.Edukowanie ofiar w zakresie przysługujących im praw.	2019-2024	szkoły, OPS, GKRPA, Policja, służba zdrowia, Zespół Interdyscyplinarny
2.	Prowadzenie działań interwencyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy	1. Podejmowanie działań interwencyjnych w oparciu o procedurę „Niebieska Karta".	2019-2024	szkoły, OPS, GKRPA, Policja, służba zdrowia, Zespół Interdyscyplinarny
		2. Przekazywanie informacji o podejmowanych działaniach przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego.	2019-2024	szkoły, OPS, GKRPA, Policja, służba zdrowia, Zespół Interdyscyplinarny
3.	Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia.	1. Udzielanie wszechstronnej pomocy osobom i rodzinom w razie konieczności umieszczenia w ośrodkach wsparcia.	2019-2024	OPS, Policja, Zespół Interdyscyplinarny
		2. Kierowanie na terapie dla sprawców przemocy i osób uzależnionych i współuzależnionych	2019 -2024	OPS, Policja, Zespół Interdyscyplinarny

Lp.	Zadania	Działania	min Realizacji	Realizatorzy
CEL 4 : Podnoszenie świadomości społecznej i wrażliwości na zjawiska związane z przemocą w rodzinie				
1.	Edukacja społeczeństwa w zakresie problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie	1. Podnoszenie wiedzy w społeczności lokalnej w zakresie problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie poprzez zamieszczanie informacji na stronie internetowej, rozpowszechnianie ulotek, materiałów edukacyjno-informacyjnych w tym o instytucjach udzielających pomocy w sytuacjach doświadczania przemocy w rodzinie, udział w imprezach integracyjnych, kulturalnych , pogadanek itp.	2019-2024	szkoły, OPS, GKRPA, Policja, służba zdrowia, Zespół Interdyscyplinarny
		2. Prowadzenie wśród dzieci i młodzieży profilaktyki w zakresie agresji i przemocy m.in. poprzez organizację zajęć, organizowanie konkursów np. plastycznych .	2019-2024	szkoły, GKRPA, Policja, służba zdrowia, Zespół Interdyscyplinarny
		3.Organizowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży.	2019-2024	szkoły, GKRPA, Zespół Interdyscyplinarny
		4. Współuczestnictwo w kampaniach prowadzonych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wzbudzanie postaw obywatelskich.	2019-2024	szkoły, OPS, GKRPA, Policja, służba zdrowia, Zespół Interdyscyplinarny

Lp.	Zadania	Działania	Termin Realizacji	Realizatorzy
CEL 5 : Podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w celu poprawy współpracy i skuteczności podejmowanych działań				
1.	Doskonalenie grup zawodowych zaangażowanych w problematykę przeciwdziałania przemocy w rodzinie	1. Uczestnictwo w szkoleniach, doradztwie, warsztatach, konferencjach przedstawicieli służb podejmujących działania na rzecz rodzin uwikłanych w przemoc	2019-2024	Policja, OPS, GIKRPA, Zespół Interdyscyplinarny, szkoły, służba zdrowia, kuratorzy sądowi, organizacje pozarządowe
		2. Organizowanie spotkań mających na celu wymianę doświadczeń między pracownikami różnych instytucji wchodzących w skład Zespołu Interdyscyplinarnego	2019-2024	Policja, Policja, OPS, GIKRPA, Zespół Interdyscyplinarny, szkoły, służba zdrowia, kuratorzy sądowi, organizacje pozarządowe

PRZEWODNICZĄCY
Rady Gminy
mgr Piotr Szul